

4

5462

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
М.П.ДРАГОМАНОВА

МЕТЬОЛКІНА Олена Миколаївна

УДК 378.147=111

**ФОРМУВАННЯ
АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ МИТНИКІВ**

Спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2012

8577

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано на кафедрі методики навчання іноземних мов та прикладної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник - кандидат філологічних наук, професор
БЕХ Петро Олексійович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки), Інститут філології, завідувач кафедри методики навчання іноземних мов та прикладної лінгвістики.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЧЕРНОВАТИЙ Леонід Миколайович,
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, професор кафедри перекладу та англійської мови;

кандидат педагогічних наук, доцент
САЄНКО Наталія Семенівна,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», завідувач кафедри англійської мови технічного спрямування № 1, декан факультету лінгвістики.

Захист відбудеться 4 жовтня 2012 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.07 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова 9).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова за адресою 01601, м. Київ, вул. Пирогова 9.

Автореферат розісланий 31 серпня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
канд. філол. наук, доцент

Л.В.Кравець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Інтеграція України до світового співтовариства та її активна участь у світових різноаспектних заходах зумовили зміни у вимогах до фахівців різних галузей, які вступають у професійно-ділове спілкування з представниками зарубіжних країн. Загальноновизнаною стала тенденція підготовки студентів до зростаючих потреб міжнародної мобільності та тіснішої співпраці в галузях освіти, науки, торгівлі, промисловості тощо.

Такі зміни потребують осучаснення мети та змісту навчання іноземних мов (ІМ) у вітчизняних нелінгвістичних ВНЗ, а також розроблення відповідних навчально-методичних матеріалів. Для цього в Україні були укладені принципово нові програми з ІМ: “Програма з англійської мови для професійного спілкування” (2005) та “Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України” (2006). Кінцевою метою навчання ІМ студентів нелінгвістичних спеціальностей визначено формування професійної комунікативної компетенції.

У професійній діяльності митників найуживанішим є діалогічне мовлення, навчання якого є вагомим складником їхньої фахової підготовки. “Програма з англійської мови для професійного спілкування” передбачає формування адекватної мовленнєвої поведінки в типових професійних ситуаціях, вироблення мовленнєвого реагування на оголошення, повідомлення та інструкції в професійному середовищі, на висловлення співрозмовника тощо. Так, у межах однієї із професійних рубрик “Ділові подорожі” важливим є вміння виконувати формальності під час подорожі, а саме під час проходження митного й паспортного контролю.

Учені вже зверталися до наукового дослідження та методичного забезпечення процесу навчання професійно орієнтованого англійського й німецького діалогічного мовлення майбутніх фахівців різних спеціальностей. Запропоновано методики навчання майбутніх юристів на основі імітаційно-ділових ігор (Л.Б.Котлярова), майбутніх інженерів-програмістів з використанням комп’ютерних програм (І.В.Чірва), студентів технічних спеціальностей на основі текстів науково-технічної реклами (Г.В.Кравчук), майбутніх працівників сфери обслуговування (Я.В.Окопна), майбутніх менеджерів невиробничої сфери (Л.О.Максименко). Також укладено низку посібників з навчання діалогічного мовлення майбутніх митників.

Проте інноваційна методика формування у студентів – майбутніх митників – професійно орієнтованої компетенції в англійському діалогічному мовленні не була предметом спеціальних досліджень. Тому соціальне замовлення суспільства на підготовку митників, які володіють професійною англійською мовою (АМ), з одного боку, та недостатнє вивчення проблеми формування у майбутніх митників англійської комунікативної компетенції, з другого, зумовили **актуальність теми** дослідження.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в рамках науково-дослідної теми Інституту філології Київського

національного університету імені Тараса Шевченка “Розвиток та взаємодія мов і літератур в умовах глобалізації” (ДР – 06 БФ044-01). Тему затверджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 1 від 23.02.2010 р.) та вченою радою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 8 від 15.03.2010 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методики формування у майбутніх митників професійно орієнтованої англомовної компетенції в діалогічному мовленні.

Досягнення поставленої мети передбачало вирішення таких **завдань**:

1) окреслити теоретичні засади формування у студентів-митників іншомовної професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні й визначити поняття професійно спрямованого іншомовного діалогу майбутнього митника;

2) дібрати зміст професійно орієнтованого навчання студентів-митників англійського діалогічного мовлення;

3) виокремити етапи формування професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні майбутніх митників, розробити підсистему відповідних вправ та укласти модель реалізації запропонованої методики в умовах кредитно-модульної системи;

4) експериментально перевірити ефективність запропонованої методики й укласти методичні рекомендації щодо її реалізації викладачами ІМ.

Об'єктом дослідження є процес формування професійно орієнтованої іншомовної компетенції в діалогічному мовленні студентів нелінгвістичних ВНЗ.

Предмет дослідження – методика навчання студентів-митників ведення професійно орієнтованих діалогів АМ.

Методи дослідження. З метою окреслення теоретичних засад і визначення змісту професійно орієнтованого навчання студентів-митників англійського діалогічного мовлення проаналізовано вітчизняні й зарубіжні психологічні, педагогічні, методичні та лінгвістичні друковані й електронні джерела з досліджуваної теми, а також чинні програми та підручники з ділової ІМ, у тому числі АМ; вивчено й узагальнено практичний досвід викладачів і власний досвід навчання майбутніх митників фахової усної комунікації АМ. Задля обґрунтування й визначення етапів формування у майбутніх митників професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні та розроблення відповідної підсистеми вправ, а також укладання моделі навчання застосовано наукове спостереження за процесом формування у студентів-митників фахової усно-мовленнєвої комунікації АМ і моделювання відповідного процесу навчання. Перевірку ефективності запропонованої підсистеми вправ та укладеної моделі навчання здійснено методом експерименту. Для перевірки достовірності результатів експериментального навчання, їхньої кількісної та якісної характеристики застосовано методи математичної статистики. Вибір методів дослідження сприяв забезпеченню теоретико-практичного обґрунтування вихідних положень методики формування у

майбутніх митників англомовної компетенції у фаховому діалогічному мовленні, а також достовірності отриманих результатів і висновків.

Наукові положення, які виносяться на захист:

1. Процесові формування у студентів-митників англомовної компетенції в діалогічному мовленні притаманні такі позитивні тенденції: професійна орієнтація процесу навчання, його організація у формі ділової гри, освітня автономія студента, а також забезпечення його самостійної роботи мультимедійними навчальними матеріалами.

2. Об'єктами особистісно-діяльнісного розвитку студентів-митників під час навчання фахового англійського діалогічного мовлення є професійні мотиви, когнітивні процеси, задіяні в оволодінні діалогічним мовленням, та емоційно-вольові якості, а також знання, навички й уміння професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні та компетенції в учінні.

3. Навчання фахового англійського діалогічного мовлення студентів-митників доцільно розпочинати з таких функціональних типів діалогів як розпитування та пропозиція.

4. Процес навчання майбутніх митників фахового англійського діалогічного мовлення охоплює *підготовчий* етап, на якому студенти набувають фахових і мовних знань, та *основний* етап, на *нульовому й першому підетапах* якого студенти оволодівають мовленнєвими навичками реплікування й укладання діалогічних єдностей; на *другому підетапі* – мовленнєвими навичками укладати мінідіалоги; на *третьому підетапі* – мовленнєвими вміннями вести діалог. Фахові й мовні знання та мовленнєві навички й уміння є складниками англомовної професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні.

Наукова новизна одержаних результатів: *вперше* досліджено й обґрунтовано методику формування у студентів-митників професійно орієнтованої англомовної компетенції в діалогічному мовленні. Виявлено тенденції навчання англійського діалогічного мовлення студентів-митників: професійна орієнтація процесу навчання, його організація у формі ділової гри, освітня автономія студента та забезпечення його самостійної роботи мультимедійними навчальними матеріалами. Визначено об'єкти особистісно-діяльнісного розвитку майбутніх митників під час навчання фахового англійського діалогічного мовлення: професійні мотиви, когнітивні процеси, задіяні в оволодінні діалогічним мовленням, та емоційно-вольові якості; знання, навички й уміння фахової компетенції в діалогічному мовленні та компетенції в учінні. Конкретизовано комунікативні, психологічні й мовні особливості англійського діалогічного мовлення митників та обґрунтовано вибір двох функціональних типів діалогу: розпитування та пропозиції.

Удосконалено модель навчання професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення в умовах кредитно-модульної системи, а також засоби навчання ІМ для самостійної роботи студентів.

Дістант подальший розвиток теорія і практика навчання студентів

нелінгвістичних ВНЗ професійно орієнтованого діалогічного мовлення. Уточнено складники змісту професійно орієнтованого навчання англійського діалогічного мовлення студентів-митників. Конкретизовано зміст етапів формування професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні. Уточнено критерії добору професійно орієнтованих діалогів як навчального матеріалу.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено методiku формування у майбутніх митників професійно орієнтованої англомовної компетенції у діалогічному мовленні. Розроблено підсистему вправ для навчання студентів-митників фахового англійського діалогічного мовлення. Укладено методичний посібник “At the Customs”. Сформульовано методичні рекомендації для викладачів ІМ щодо організації відповідного процесу навчання. Результати дослідження готові до використання в лекційно-практичному курсі “Методика викладання ІМ у нелінгвістичних ВНЗ” та професійно орієнтованих курсах за вибором.

Дослідження проведено в Національному транспортному університеті (м.Київ) на факультеті транспортних та інформаційних технологій. Запропоновану методiku **впроваджено** в навчальний процес Херсонського факультету Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (протокол № 4 від 16.12.2010 р.), факультету економіки та менеджменту Академії митної служби України (протокол № 5 від 17.01.2011 р.), факультету транспортних систем і логістики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (протокол № 3 від 11.02.2011 р.). Загалом у дослідженні взяли участь 359 студентів, 45 з яких були безпосередніми учасниками експерименту.

Особистий внесок здобувача. У працях [6, 7, 13] автору належить опис змісту, структури й результатів апробації методичного посібника “At the Customs”; у праці [8] – окреслення теоретичних засад формування у майбутніх митників іншомовної професійно орієнтованої компетенції у діалогічному мовленні (розділ 1), опис особистісно-діяльнісного розвитку студента-митника й укладання фрагменту методики навчання (підрозділи 2.1-2.2); у праці [12] – конкретизація сучасних тенденцій навчання АМ студентів-митників.

Апробацію основних положень і результатів дисертації здійснено на міжнародних конференціях: “Бъдещето проблемите на световната наука – 2009” (София), “Strategiczne pytania światowej nauki – 2010” (Przemyśl), “Naukowa Przestrzecz Europy – 2010” (Przemyśl), “Філологія і освітній процес: 21 століття” (Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, 2010), “Проблеми и перспективи подготовки иностранных студентов в условиях реформирования высшего образования” (Харківський національний автомобільно-дорожній університет, 2010), “Україна і світ: діалог мов і культур” (КНЛУ, 2011), “Aktuální vymoženosti vědu – 2011” (Прага), “Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування” (Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського, 2011), “Україна і світ: діалог мов та культур” (КНЛУ, 2012) та всеукраїнських науково-практичних конференціях:

“Мова, освіта, культура в контексті євроінтеграції” (КНЛУ, 2010), LXVI наукова конференція професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів та структурних підрозділів університету (НГУ, 2010), “Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика (Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського, 2010), “Через вивчення мов і культур – до культури миру і стабільності: проблеми і перспективи” (КНЛУ, 2010), а також Інтернет-конференції “Інформаційні технології в системі підготовки фахівців у вищій школі” (КНЛУ, 2010).

Публікації. Основні наукові результати дисертації відображено в 6-ти статтях, опублікованих у фахових виданнях, та одній колективній монографії. Додаткові наукові результати дисертації відображено в 7-ми тезах доповідей на фахових науково-практичних конференціях.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і 5-ти додатків. Повний обсяг дисертації становить 186 сторінок. Дисертація містить 16 таблиць і 11 ілюстрацій, що охоплюють 18 сторінок. Додатки обіймають 34 сторінки. Список використаних джерел містить 190 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **першому розділі** “Теоретичні засади формування професійно орієнтованої іншомовної компетенції в діалогічному мовленні у майбутніх митників” досліджено теоретичне підґрунтя вирішення проблеми навчання фахового іншомовного діалогічного мовлення студентів спеціальності “Митний контроль”: виявлено сучасні тенденції навчання англійського діалогічного мовлення майбутніх митників, виокремлено об’єкти особистісного й діяльнісного розвитку студента-митника в курсі навчальної дисципліни “Іноземна мова”, проаналізовано комунікативні, психологічні й мовні особливості фахового діалогічного мовлення митників, акцентовано розробку викладачем ІМ мультимедійних навчальних матеріалів.

У ході дослідження з’ясовано, що сучасний процес формування професійно орієнтованої англійської компетенції в діалогічному мовленні студентів-митників характеризується такими позитивними тенденціями: організація процесу навчання АМ у формі ділової гри, забезпечення самостійної роботи студента мультимедійними навчальними матеріалами, формування його освітньої автономії.

У контексті особистісно-діяльнісного підходу до процесу формування у майбутніх митників професійно орієнтованої іншомовної компетенції в діалогічному мовленні в курсі навчальної дисципліни “Іноземна мова” визначено об’єкти особистісного розвитку студента: професійні мотиви, когнітивні процеси, задіяні в оволодінні діалогічним мовленням, та емоційно-вольові якості; відповідно, об’єктами діяльнісного розвитку є знання, навички й уміння професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні та компетенції в учінні. Отже,

практична мета занять з ІМ передбачає формування у студентів-митників професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні; освітня мета – компетенції в учінні; виховна мета – професійних мотивів; розвивальна мета – розвиток когнітивних процесів та емоційно-вольових якостей.

Серед комунікативних функцій професійного діалогічного мовлення митників домінують дві: запити – повідомлення інформації та пропозиції – її (не)прийняття. Тому найбільш функціонально прийнятними й доцільними для навчання професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення студентів – майбутніх митників є діалог-*розпитування* та діалог-*пропозиція*, які структурно складають дво- й трикомпонентні діалогічні єдності.

Серед психологічних особливостей діалогічного мовлення (емоційність, спонтанність, двосторонній характер, взаємозв'язок мовця і слухача, взаємна стимуляція, лаконічність форми й змісту, реактивність) недоцільне й неприйнятне в професійно-діловому іншомовному спілкуванні митників, зокрема під час виконання ними службових обов'язків, його емоційне забарвлення.

У процесі наукового пошуку визначено, що характерними мовними особливостями англійського діалогічного мовлення митників є еліптичність реплік, використання розмовних кліше, слів-заповнювачів пауз, стягнених форм. Прикладами еліптичності є короткі клішовані еліптичні форми відповідей (Certain! Course! тощо), заповнювачі мовчання (silence fillers): Let me see..., Just a moment..., Well..., вирази відмови (delay words): Really..., Let me think..., вирази, які уможливають уникнення прямої відповіді (evasive tags): I'd rather not say, It's out of my hands.

Лексичний аспект професійного діалогічного мовлення митників представлено фаховими лексичними одиницями: дієсловами to declare, to smuggle, to register, to inspect, to examine; іменниками counter, limit, passport, visa, passport control, customs control, permission, customs declaration; сталими словосполученнями а customs form, the Prohibited Articles list, the Duty-Free Quota list, the fixed quota, for my personal use, personal things, a customs clearance, the Currency Exchange Desk, to pay the duty, to be liable to duty, to stamp documents, to fill the declaration. Серед загальноживаних лексичних одиниць у діалогічному мовленні митників переважають тематичні лексичні одиниці позначення багажу (a luggage, a hand luggage, a trunk, a suitcase, a bag), їжі (meat, food, fresh fruit, sweets), напоїв (alcohol, spirits, wine, whisky), розміру й кольору (small, big green, yellow pack), одиниць виміру (kilos, pounds, grams), а також прецизійні слова: власні імена, назви днів тижня і місяців, числівники (a couple of weeks, three months, six weeks, three packets, two boxes, two hundred cigarettes, two pieces, five packs), географічні назви (England, the United Kingdom, the USA, Ukraine), національні реалії.

Для граматичного аспекту професійного діалогічного мовлення митників характерне використання модальних дієслів can, may, etc. для вираження можливості (You can exit through the sliding doors), ввічливості (Can you put them aside, please),

дозволу (You may close your suit-case); використання would в питальній формі в другій особі для вираження ввічливого прохання (Would you mind opening your suit-case?); використання will в питальній формі в другій особі для вираження пропозиції, запрошення до дії (Will you open your suitcases, sir?); використання питальних речень: а) перевага у використанні загальних (yes/no questions) суб'єктно-орієнтованих запитань про можливість (Can I), ніж суб'єктно-орієнтованих запитань-спонукань (Can you): Can I ask you to look through these lists; б) використання декларативних (statement-questions) та розділових (tag-questions) запитань; в) використання why-questions у заперечній формі; використання в першій особі однини will для вираження бажання з відтінком рішучості. При цьому will не скорочується до 'll і вимовляється з наголосом (I will ask you to look through these lists, please); використання модальних дієслів з умовним способом для вираження ввічливого прохання (I'd ask you to put them aside, please).

Фонетичний аспект професійного діалогічного мовлення митників для вираження прохання представлено такою інтонаційною моделлю як висхідна інтонація (Come this way, ↑please. Put your bags on the counter, ↑please. Your customs form, ↑please).

У контексті принципу професійної комунікативності запропоновано авторське визначення професійно спрямованого іншомовного діалогу майбутнього митника як процесу його мовленнєвої взаємодії з одним чи декількома учасниками спілкування в ролях клієнтів митниці. *Професійно спрямований іншомовний діалог майбутнього митника* є професійно й соціально спрямованою інтерактивною діяльністю, перебіг якої здійснюється шляхом чергування ситуативно-обумовлених мовленнєвих дій, зорієнтованих на вирішення комунікативних завдань запити інформації, вираження прохання і/чи наказу, повідомлення тощо з використанням вербальних і невербальних засобів, властивих професійній та культурній сферам спілкування.

Серед сучасних засобів навчання ІМ студентів нелінгвістичних ВНЗ актуалізуються розроблені викладачем мультимедійні навчальні матеріали. Водночас їх укладання вимагає врахування методичних вимог як до власне навчальних матеріалів (їхня професійна спрямованість, доступність, автентичність, культурологічна насиченість, проблемність, ситуативність), так і до їх організації для професійно орієнтованого навчання ІМ.

У **другому розділі** "Методика формування професійно орієнтованої англійської компетенції в діалогічному мовленні у студентів-митників" розкрито технологію навчання: конкретизовано складники змісту професійно орієнтованого навчання англійського діалогічного мовлення, визначено етапи й розроблено відповідну підсистему вправ, змодельовано процес навчання в умовах кредитно-модульної системи.

Проведений аналіз фахових джерел уможливив конкретизацію складників змісту професійно орієнтованого навчання англійського діалогічного мовлення студентів-митників: професійна сфера; тема "At the Customs"; контактні, інформувальні та регулятивні ситуації спілкування; комунікативні наміри контакту, інформування й регулювання; професійні й соціальні ролі: митника та клієнтів

митниці; фонетичний, лексичний, граматичний матеріал та зразки фахових діалогів; мовленнєві навички й уміння діалогічного мовлення: ініціювати, підтримувати і завершувати розмову; планувати її перебіг; спонтанно перебудовувати перебіг розмови; впливати на клієнта митниці мовними засобами для досягнення мети спілкування – розпитування і/чи пропозиції; бути “активним слухачем” клієнта митниці завдяки вживанню готових мовленнєвих формул; соціокультурні знання, практичні та міжкультурні навички й уміння; вміння (організаційні, інтелектуальні, інформаційні, комунікативні, дослідницькі й екзаменаційні) та раціональні прийоми учіння; фахові знання, навички й уміння: знання митної справи і процедур митного оформлення, реалізація соціальної поведінки, як у взаємовідносинах з клієнтами митниці, так і в організації взаємодії з колегами, оперативне планування своєї діяльності та керування нею, координація дій інших співробітників.

Процес навчання студента-митника певного функціонального типу фахового англійського діалогу передбачає реалізацію таких обов’язкових етапів: *підготовчого* етапу, націленого на набуття фахових і мовних знань, та *основного* етапу, нульовий і перший підетапи якого спрямовані на оволодіння мовленнєвими навичками реплікування й укладання діалогічних єдностей; другий підетап націлений на оволодіння мовленнєвими навичками укладати мінідіалог на основі створених викладачем опор; третій підетап спрямований на оволодіння мовленнєвими вміннями вести фаховий діалог. Сукупність фахових і мовних знань, мовленнєвих навичок і вмінь є когнітивним підґрунтям професійної діяльності митників та складає професійно орієнтовану англійську компетенцію студентів в діалогічному мовленні.

Розроблена підсистема вправ для навчання студентів-митників професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення вміщує рецептивні, рецептивно-репродуктивні, репродуктивні умовно-комунікативні та продуктивні комунікативні професійно спрямовані усні тренувальні вправи у формі ділової гри “At the Customs”.

На нульовому й першому підетапах основного етапу навчання професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення студенти оволодівають навичками реплікування й укладання діалогічних єдностей, для чого під час самостійної роботи виконують відповідні рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні вправи з залученням комп’ютера, частково керовані викладачем іноземної мови. Студенти самостійно контролюють виконання вправ.

Приклади вправ нульового й першого підетапів основного етапу.

Приклад 1. Мета – оволодіння мовленнєвими навичками реплікування.

Task: Passing of passport and customs control by guests of Euro-2012 at your customs has been planned to be shown on European news. So you have to practice in the right pronunciation and intonation of the dialogue’s speaking turns. Repeat each speaking turn. Good luck!

Приклад 2. Мета – оволодіння мовленнєвими навичками укладання дво- та трикомпонентних діалогічних єдностей.

Task 1: For providing the qualitative passing of passport and customs control by guests of Euro-2012, you have to initiate its passing. Listen to the speaking turn of customs' customer. Reproduce during the pause the customs officer's speaking turn. Compare your speaking turn with the speaking turn of customs officer from the dialogue. Good luck!

Task 2: For providing the quick passing of passport and customs control by guests of Euro-2012, you have to react quickly to their speaking turns. Listen to the speaking turn of customs customer and react to it quickly during the pause. Compare your speaking turn with the speaking turn of customs officer from the dialogue. Good luck!

На другому підетапі основного етапу навчання англійського діалогічного мовлення студенти оволодівають навичками укладати мінідіалоги функціональних типів "розпитування" та "пропозиція", для чого в аудиторії виконують відповідні репродуктивні умовно-комунікативні вправи з мінімальним ступенем керованості викладачем. До роботи організуються пари студентів. Контроль за виконанням вправ здійснює викладач.

Приклади вправ другого підетапу основного етапу.

Приклад 3. Мета – оволодіння мовленнєвими навичками укладання мінідіалогів функціональних типів "розпитування" та "пропозиція".

Task 1: Guests of Euro-2012 are passing the passport control.

Role 1 (a customs officer): Ask the football fan about the availability of the necessary documents (passport, visa etc.) for passing the passport control.

Role 2 (a football fan): Answer the questions of the customs officer about the availability of the necessary documents (passport, visa) for passing the passport control.

Task 2: Guests of Euro-2012 are passing the customs control.

Role 1 (a customs officer): Suggest the football fan to show the contents of his big black bag.

Role 2 (a football fan): Show the contents of your big black bag.

Для допомоги студентам в укладанні фахових мінідіалогів функціональних типів "розпитування" та "пропозиція" пропонуються такі види зорових опор: *вербальні опори* у вигляді структурно-мовленнєвих схем опорних діалогів (рис. 1), *зображальні опори* у вигляді сюжетних ілюстрацій (рис. 2) та *змішані вербально-зображальні опори* у вигляді структурно-мовленнєвої схеми опорного діалогу та сюжетної ілюстрації (рис. 3).

Passport Control Officer: Your ... , please.

Visitor: Here you are.

Passport Control Officer: How long are you staying in ... ?

Visitor:, I'm here

Passport Control Officer: Your ... and ... are in order. Have a pleasant stay,

Visitor: Thank you

Рис. 1. Вербальна опора – структурно-мовленнєва схема діалогу

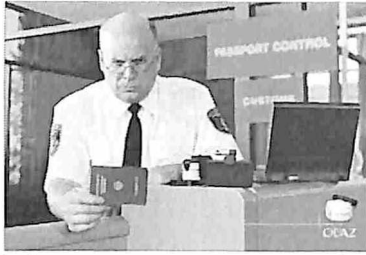

Рис. 2. Зображальна опора – сюжетна ілюстрація

Passport Control Officer: Your ... , please.
 Visitor: Here you are.
 Passport Control Officer: How long are you staying in ... ?
 Visitor:, I'm here
 Passport Control Officer: Your ... and ... are in order. Have a pleasant stay,
 Visitor: Thank you.

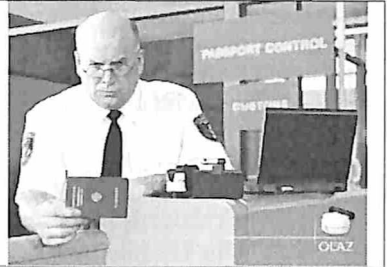

Рис. 3. Змішана опора – структурно-мовленнєва схема діалогу та сюжетна ілюстрація

Останній різновид опор є прикладом так званого креолізованого (змішаного) тексту (Н.С.Валгіна), який утворює сполучення вербальних та іконічних засобів передачі інформації. Взаємодіючи один з одним на змістовому, композиційному й мовному рівнях, вербальний та іконічний складники креолізованого тексту забезпечують його цілісність і зв'язність, а також комунікативний ефект.

У запропонованих змішаних опорах іконічний складник представлено тематичними фотографіями, дібраними з Інтернет-мережі. Вербальний та зображальний складники пов'язані між собою на змістовому рівні. Крім того, змішані опори слугують прикладами креолізованого тексту з частковою креолізацією: вербальні й іконічні складники знаходяться в автосемантичних відношеннях, коли вербальна частина є відносно автономною, а зображальні елементи тексту – факультативними.

На третьому підетапі основного етапу навчання англійського діалогічного мовлення студенти оволодівають вміннями укладати діалоги функціональних типів “розпитування” і “пропозиція”, для чого в аудиторії виконують відповідні продуктивні комунікативні вправи з мінімальним ступенем керованості з боку викладача. До роботи організуються пари студентів. Контроль за виконанням вправ здійснює викладач.

Приклади вправ третього підетапу основного етапу.

Приклад 4. Мета – оволодіння мовленнєвими вміннями вести діалоги функціональних типів “розпитування” та “пропозиція”.

Task 1: Guests of Euro-2012 are passing the passport control.

Role 1 (a customs officer): Carry the passport control of the journalist. He will report the course of events of Euro-2012. Ask him about the availability of the necessary documents, the places and the terms of his staying in Ukraine.

Role 2 (a journalist): Pass the passport control. Answer the questions of customs officer about the availability of the necessary documents, the places and the terms of your staying in Ukraine.

Task 2: Guests of Euro-2012 are passing the customs control.

Role 1 (a customs officer): Suggest the coach of football team to show the contents of his luggage.

Role 2 (a coach of football team): Show to the customs officer the contents of his luggage.

Модель формування у студентів-митників професійно орієнтованої англомовної компетенції в діалогічному мовленні в умовах кредитно-модульної системи протягом навчального року охоплює 2 змістові модулі (72 год. – 2 кредити): по 36 год. З них по 16 год. припадає на аудиторні заняття та позааудиторну самостійну роботу студента з виконання домашнього завдання, ще 4 год. – на вихідний та підсумковий контроль. Реалізацію моделі формування у студентів-митників професійно орієнтованої англомовної компетенції в діалогічному мовленні передбачено на II курсі, коли студенти вже досягли, принаймні, середнього рівня володіння загальнонавчальною АМ.

У **третьому розділі** “Експериментальна перевірка методики формування у студентів-митників професійно орієнтованої англомовної компетенції у діалогічному мовленні” представлено експериментальне навчання професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення студентів-митників, описано методику оцінювання результатів навчання, сформульовано методичні рекомендації для викладачів ІМ щодо його організації.

Експеримент проходив у II семестрі 2009-2010 навчального року. До експерименту були залучені 45 другокурсників факультету транспортних та інформаційних технологій Національного транспортного університету (м. Київ), які склали три експериментальних групи (ЕГ).

Провідна мета експерименту полягала в порівнянні ефективності трьох варіантів моделі навчання в природних умовах на заняттях з АМ. Об'єктами навчання були декларативні знання про митний/паспортний контроль, процедурні знання про його проведення, мовні знання, мовленнєві навички укладати мінідіалоги, мовленнєві вміння вести фахові діалоги.

Використання трьох варіантів моделі навчання уможливило перевірку трьох варіантів гіпотези: навчання студентів-митників англійського діалогічного мовлення

буде найефективнішим за I варіантом моделі – під час укладання мінідіалогів студент використовує вербальні опори; за II варіантом моделі – зображальні опори; за III варіантом моделі – змішані опори. Студенти ЕГ1 навчались за першим варіантом, ЕГ2 – за другим варіантом, ЕГ3 – за третім варіантом моделі навчання. Отже, варійованою умовою експерименту були використовувані студентами опори під час укладання мінідіалогів.

Допоміжна мета експерименту передбачала визначення доцільності підготовчого етапу навчання професійно орієнтованого діалогічного мовлення – аудіювання опорного діалогу-зразка в аудиторії під керівництвом викладача. Для цього в I семестрі 2009-2010 навчального року було проведене експериментальне навчання. Його результати підтвердили, що етап попереднього аудіювання студентами опорного діалогу-зразка в аудиторії під керівництвом викладача (набуття знань про функціональний тип діалогу, ознайомлення із рольовими позиціями його учасників і композиційною структурою; зняття мовних труднощів; ознайомлення з соціокультурними особливостями мовленнєвого спілкування в межах конкретної професійної ситуації; надання комунікативної настанови на розуміння змісту діалогу; перевірка розуміння його змісту) доцільно виправданий та необхідний.

Експеримент включав констатувальний зріз для встановлення вихідного рівня сформованості у студентів професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні; формувальний експеримент за трьома варіантами моделі навчання; контрольний зріз для визначення підсумкового рівня сформованості у студентів професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні. Формувальний експеримент передбачав набуття студентами фахових і мовних знань, оволодіння мовленнєвими навичками реплікування й укладання діалогічних єдностей, мовленнєвими навичками укладати мінідіалоги та мовленнєвими вміннями вести діалог.

Критеріями правильності професійно орієнтованого діалогічного мовлення студентів-митників обрано здатність до комунікативної взаємодії, фонетичне оформлення мовлення, його мовна коректність і точність виконання завдання.

Параметрами нарахування балів (від 0 до 5) за критерієм “здатність до комунікативної взаємодії” слугували мовленнєві вміння: ініціювати, підтримувати, завершувати розмову, розпитувати, пропонувати; за критерієм “фонетичне оформлення мовлення” – мовленнєві навички артикуляційного та ритміко-інтонаційного оформлення репліки, темп мовлення, хезитаційні паузи, логічний наголос; за критерієм “мовна коректність мовлення” – мовленнєві навички: лексичні навички вживання фахової лексики, загальноживаної тематичної лексики, прецизійної лексики та граматичні навички: вживати питальні речення й модальні дієслова; за критерієм “точність виконання завдання” – мовленнєві вміння: ставити запитання, відповідати на них, спонукати до дії, реагувати на пропозицію, а також відповідність змісту реплік у діалогічній єдності пропонованій мовленнєвій ситуації.

У такий спосіб за кожний критерій студент міг отримати максимум 25 і мінімум 0 балів. Кожен з критеріїв є вагомим і значущим для успішного перебігу

професійно орієнтованого діалогічного мовлення митників, тому під час оцінювання не переважав жоден. За успішне виконання всього завдання студент міг отримати від 100 балів (максимальна сума балів) до 0 балів (мінімальна сума балів). Порівняння середніх показників експерименту (у %) наведено в таблиці.

Таблиця

Порівняння середніх показників експерименту (у %)

Індекс групи	Середні показники констатувального зрізу	Середні показники контрольного зрізу	Приріст
ЕГ1	48,7	77,5	28,8
ЕГ2	48,1	76,4	28,3
ЕГ3	47,8	77,1	29,3

Результати формувального експерименту засвідчили, що запропонована методика формування у студентів-митників професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні є ефективною, оскільки середній коефіцієнт навченості в кожній ЕГ перевищив 0,7: в ЕГ1 він склав 0,78; в ЕГ2 – 0,76; в ЕГ3 – 0,77. Водночас найвищий відсоток приросту (29,3%) зафіксовано в ЕГ3, студенти якої навчалися за третім варіантом моделі, а найнижчий (28,3%) – в ЕГ2, студенти якої навчалися за її другим варіантом.

Отже, результати експерименту підтвердили ефективність формування у майбутніх митників професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні за третім варіантом моделі навчання з використанням студентами змішаних опор під час укладання фахових мінідіалогів. Також доведено, що проведення підготовчого етапу аудіювання студентами опорного діалогу-зразка в аудиторії під керівництвом викладача ІМ є обов'язковим.

Вірогідність отриманих даних визначено за допомогою *t*-критерію Стьюдента. Статистичне опрацювання результатів дослідження здійснено з використанням пакету програми Statistica для Windows (версія 5.0).

Методичні рекомендації викладачам АМ та інших ІМ щодо навчання студентів-митників професійно орієнтованого діалогічного мовлення уможливають ефективну організацію й проведення навчання в умовах кредитно-модульної системи.

У **висновках** підсумовано результати дослідження проблеми формування англомовної компетенції у фаховому діалогічному мовленні майбутніх митників.

1. Інтеграція України до світового співтовариства та її активна участь у світових заходах різного спрямування змінила вимоги до фахівців різних галузей, готових до ділового професійного іншомовного спілкування. У професійній діяльності митників особливо актуальним є діалогічне мовлення, як найхарактерніше й найуживаніше в іншомовному спілкуванні. Відповідно навчання майбутніх митників професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення є вагомим складником їхньої іншомовної підготовки.

Процесові формування у студентів-митників англомовної компетенції в діалогічному мовленні властиві такі позитивні тенденції: професійна орієнтація процесу навчання, його організація у формі ділової гри, забезпечення самостійної роботи студента з АМ мультимедійними навчальними матеріалами, формування його освітньої автономії.

Передуючи в навчальних планах фаховим дисциплінам, курс ІМ має випереджувальні резерви і є засобом набуття студентами нових фахових знань. Практична мета занять з АМ передбачає формування професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні; освітня мета – компетенції в учінні; виховна мета – професійних мотивів; розвивальна мета – розвиток когнітивних процесів та емоційно-вольових якостей.

Будучи процесом мовленнєвої взаємодії з одним чи декількома учасниками спілкування в ролях клієнтів митниці, професійно спрямований іншомовний діалог майбутнього митника є професійно й соціально спрямованою інтерактивною діяльністю, перебіг якої здійснюється шляхом чергування ситуативно-обумовлених мовленнєвих дій, зорієнтованих на вирішення комунікативних завдань запиту інформації, вираження прохання і/чи наказу, повідомлення тощо з використанням вербальних і невербальних засобів, властивих професійній та культурній сферам спілкування.

Під час формування у студентів-митників професійно орієнтованої англомовної компетенції в діалогічному мовленні враховуються його комунікативні, психологічні й мовні особливості. З огляду на змістове наповнення професійної діяльності митників серед функціональних типів діалогів найтиповішими є розпитування та пропозиція. Саме з них на II курсі розпочинається професійно орієнтоване навчання діалогічного мовлення майбутніх митників.

У процесі навчання студенти спираються на мультимедійні матеріали, підготовлені з урахуванням методичних вимог (їхня професійна спрямованість, доступність, автентичність, культурологічна насиченість, проблемність, ситуативність) та специфіки використання.

2. Складники змісту професійно орієнтованого навчання діалогічного мовлення студентів-митників: сфери професійно-трудового іншомовного спілкування, зокрема під час здійснення паспортного/митного контролю, теми й ситуації спілкування, комунікативні наміри, професійні й соціальні ролі, мовний і мовленнєвий матеріал, навички й уміння діалогічного мовлення, соціокультурні знання, практичні та міжкультурні навички й уміння, вміння та раціональні прийоми учіння, фахові знання, навички й уміння слугували підґрунтям для добору діалогів-зразків та організації дидактичного матеріалу для навчання студентів-митників професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення. Добір навчального матеріалу здійснювався за критеріями функціональності, автентичності, соціокультурної цінності та адаптованості до навчального процесу.

3. Процес навчання студента-митника певного функціонального типу

фахового англомовного діалогу містить підготовчий та основний етапи. Мета підготовчого етапу – набуття студентами фахових знань: декларативних знань про митний/паспортний контроль і процедурних знань про його проведення, а також мовних знань у процесі аудіювання фахового діалогу. Підготовчий етап проілюстровано фрагментом аудиторного навчання студентів-митників професійно орієнтованого англомовного аудіювання.

Основний етап містить нульовий та перший підетапи, націлені на оволодіння студентами мовленнєвими навичками реплікування й укладання діалогічних єдиностей; другий підетап, який передбачає оволодіння мовленнєвими навичками укладати мінідіалоги за допомогою штучно створених опор; третій підетап, націлений на оволодіння мовленнєвими вміннями ведення фахових діалогів АМ. Сукупність цих знань, навичок і вмінь є когнітивним підґрунтям професійної діяльності митників і складає іншомовну професійно орієнтовану англомовну компетенцію в діалогічному мовленні.

Підсистема вправ для навчання студентів-митників професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення вміщує рецептивні (підготовчий етап), рецептивно-репродуктивні (нульовий та перший підетапи основного етапу), репродуктивні (другий підетап) умовно-комунікативні та продуктивні комунікативні (третій підетап) професійно спрямовані усні тренувальні вправи у формі ділової гри “At the Customs”. Підсистему вправ проілюстровано прикладами вправ для навчання студентів-митників професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення, а також прикладами опор для вправ другого підетапу: вербальними опорами у вигляді структурно-мовленнєвих схем опорних діалогів, зображальними опорами у вигляді сюжетних ілюстрацій та змішаними вербально-зображальними опорами у вигляді структурно-мовленнєвої схеми опорного діалогу та сюжетної ілюстрації.

Реалізацію моделі формування у студентів-митників професійно орієнтованої англомовної компетенції в діалогічному мовленні передбачено на II курсі, коли студенти досягли середнього рівня володіння загальнонавчальною АМ.

4. Ефективність методики навчання студентів-митників професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення була перевірена в ході експерименту, основна мета якого передбачала порівняння ефективності трьох варіантів моделі навчання, допоміжна – визначення доцільності підготовчого етапу (аудіювання студентами опорного діалогу-зразка в аудиторії під керівництвом викладача).

Результати експериментального навчання дозволили дійти висновку, що підготовчий етап доцільно виправданий і необхідний: студенти набувають фахових (декларативних знань про митний/паспортний контроль і процедурних знань про його проведення) і мовних знань (про функціональний тип діалогу, його композиційну структуру й мовні особливості, соціокультурні особливості мовленнєвого спілкування в межах конкретної професійної ситуації тощо).

Результати формувального експерименту підтвердили ефективність методики навчання студентів-митників вести фахові діалоги АМ, оскільки середній коефіцієнт

навченості в кожній експериментальній групі перевищив 0.7. При цьому найефективнішим (приріст 29,3 %) є третій варіант моделі навчання – оволодіваючі мовленнєвими навичками укладати мінідіалоги, студенти використовували змішані вербально-ілюстративні опори. Середнім за ефективністю (приріст 28,8 %) є перший варіант моделі навчання – під час укладання мінідіалогів студенти спиралися на вербальні опори. Найменш ефективним (приріст 28,3 %) виявився другий варіант моделі навчання – укладаючи мінідіалоги, студенти користувалися зображальними опорами.

Таким чином, знайшла підтвердження висунута нами гіпотеза про те, що під час навчання майбутніх митників професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення на другому підетапі основного етапу доцільно використовувати змішані опори.

Методичні рекомендації викладачам АМ та інших ІМ щодо організації навчання студентів-митників професійно орієнтованого діалогічного мовлення уможливають ефективний перебіг відповідного навчання.

Практичні результати дослідження знайдуть застосування в навчанні професійно орієнтованого діалогічного мовлення іншими ІМ, а також на заняттях з АМ як другої ІМ та в курсі методики викладання ІМ у нелінгвістичних ВНЗ. Наукові результати дослідження можуть бути використані під час укладання підручників і навчальних посібників.

Як перспектива подальших наукових розвідок може розглядатися теоретичне дослідження та розроблення методики формування англійської компетенції у фаховому діалогічному мовленні майбутніх митників на матеріалі інших функціональних типів діалогів з урахуванням їхньої специфіки.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Метьолкіна О. М. Особистісно-діяльнісний розвиток студента-митника в курсі навчальної дисципліни “Іноземна мова” / О. М. Метьолкіна // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки : зб. наук. праць Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2010. – Вип. 17. – С. 110–116.

2. Метьолкіна О. М. Зміст професійно орієнтованого навчання англійського діалогічного мовлення майбутніх митників / О. М. Метьолкіна // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць. – Вип. 42. – К. : Вид центр КНЛУ, 2010. – С. 147–152.

3. Метьолкіна О. М. Етапи формування іншомовної компетенції у діалогічному мовленні у студентів-митників / О. М. Метьолкіна // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка : Зб. наук. праць. – 2010. – №2(29). – С.168–171.

4. Метьолкіна О. М. Результати розвідувального експериментального навчання студентів-митників англійського професійно орієнтованого діалогічного мовлення / О. М. Метьолкіна // Наука і освіта : [спецвипуск] : проєкт д.

пед. н. проф. Е. Е. Карпової “Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика”. – Одеса, 2010. – № 7 / LXXXXIV. – С. 156–158.

5. Метьолкіна О. М. Експериментальна перевірка ефективності англомовної компетенції в діалогічному мовленні студентів-митників / О. М. Метьолкіна // Педагогічні науки : Зб. наук. праць. – Полтава, 2011. – Вип. 2. – С. 86–89.

6. Бігич О. Б. Електронні засоби навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей / О. Б. Бігич, М. М. Волошинова, О. М. Метьолкіна, Я. В. Окопна // Наука і освіта : [спецвипуск] : проект д. пед. н. проф. Е. Е. Карпової “Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування”. – Одеса, 2011. – № 6 / СП. – С. 26–30.

7. Метьолкіна О. М. Мультимедійний методичний посібник “At the Customs. Навчання професійно орієнтованого діалогічного мовлення” / О. Б. Бігич, М. М. Волошинова, О. А. Мацнєва та ін. // Електронні засоби навчання іноземних мов студентів: досвід розробки й апробації : [колективна монографія] : Заг. і наук. ред. Бігич О. Б. – К. : Вид центр КНЛУ, 2012. – С. 119–126.

Праці апробаційного характеру:

8. Метьолкіна О. М. At the Customs. Навчання професійно орієнтованого діалогічного мовлення / О. М. Метьолкіна, М. М. Волошинова : [методичний посібник]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – 76 с.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

9. Метьолкіна О. М. Роль як складник змісту професійно орієнтованого навчання англомовного діалогічного мовлення студентів-митників // Бъдещето проблемите на световната наука – 2009 : матеріали за У межд. науч. практ. конф., 17–25 дек. 2009 год. – Т. 18. Педагогически науки. – София: “Бял ГРАД-БГ” ООД, 2009. – С. 51–53.

10. Метьолкіна О. М. Етапи навчання студентів-митників професійно орієнтованого англомовного діалогічного мовлення // Strategiczne pytania światowej nauki – 2010 : materiały Y Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, 07–15 lut. 2010 r. – Vol. 9. Pedagogiczne nauki. – Przemysł : Nauka i studia, 2010. – S. 7–9.

11. Метьолкіна О. М. Формування іншомовної компетенції в аудіюванні у студентів немовних спеціальностей : тези доповідей LXVI наук. конф. професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів та структурних підрозділів університету, 12–14 трав. 2010 р. / Нац. транспорт. ун-т. – К. : НТУ, 2010. – С. 380.

12. Метьолкіна М. М. Реалізація сучасних тенденцій в навчанні англійської мови майбутніх логістів і митників / М. М. Метьолкіна, О. М. Метьолкіна // Філологія і освітній процес : 21 століття : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 30 верес.–2 жовт. 2010 р. / Одес. нац. ун-т. – Одеса : Вид-во КП ОМД, 2010. – С. 225–226.

13. Метьолкіна М. М. Електронні засоби навчання англійської мови в самостійній роботі студентів – майбутніх логістів і митників / М. М. Метьолкіна, О. М. Метьолкіна // Проблемы и перспективы подготовки иностранных студентов в условиях реформирования высшего образования : материалы межд. науч.-практ.

конф. к 80-летию ХНАДУ, 26–27 окт. 2010 г. / Хар. нац. авт.-дор. ун-т. – Харьков : МОН України, ХНАДУ и др., 2010. – С. 95–100.

14. Метьолкіна О. М. Модель навчання професійно орієнтованого англomовного діалогічного мовлення студентів-митників / О. М. Метьолкіна // Zprávy vědecké ideje – 2010 : materiály YI mezinárodní vědecko-praktická conference, 27 října–05 list. 2010 r. – Díl 10. Pedagogika. – Praga : Publishing House “Education and Science” s.r.o., 2010. – С. 13–16.

15. Метьолкіна О. М. Сучасні тенденції навчання англomовного діалогічного мовлення студентів-митників / О. М. Метьолкіна // Naukowa Przestrzec Europy – 2010 : materiały YI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, 07–15 kwiet. 2010 r. – Vol. 12. Pedagogiczne nauki. – Przemysł : Nauka i studia, 2010. – S. 6–8.

АНОТАЦІЯ

Метьолкіна О. М. Формування англomовної професійно орієнтованої компетенції у діалогічному мовленні майбутніх митників. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання: германські мови. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова МОНмолодьспорту України, Київ, 2012.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми формування у майбутніх митників англomовної компетенції у професійно орієнтованому діалогічному мовленні.

У роботі теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику навчання студентів-митників ведення фахових діалогів англійською мовою.

Виявлено сучасні тенденції професійно орієнтованого навчання діалогічного мовлення майбутніх митників. Визначено об'єкти особистісного та діяльнісного розвитку студента-митника в курсі професійно орієнтованої дисципліни “Іноземна мова”. Проаналізовано комунікативні, психологічні й мовні особливості фахового діалогічного мовлення митників. Акцентовано розроблення викладачем іноземної мови мультимедійних навчальних матеріалів для самостійної роботи студентів.

Визначено цілі та конкретизовано складники змісту професійно орієнтованого навчання англійського діалогічного мовлення майбутніх митників. Уточнено етапи й розроблено підсистему вправ для навчання студентів фахового діалогічного мовлення. Розроблено модель відповідного навчання в умовах кредитно-модульної системи.

Експериментально перевірено й обґрунтовано ефективність запропонованої методики формування англomовної професійно орієнтованої компетенції у діалогічному мовленні майбутніх митників. Сформульовано відповідні методичні рекомендації для викладачів іноземних мов.

Ключові слова: англomовна професійно орієнтована компетенція, діалогічне мовлення, майбутні митники, мультимедійні навчальні матеріали.

АННОТАЦІЯ

Метёлкина Е. Н. Формирование англоязычной профессионально ориентированной компетенции в диалогической речи будущих таможенников. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения: германские языки. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова Министерства образования и науки, молодежи и спорта Украины, Киев, 2012.

Диссертация посвящена проблеме формирования у студентов-таможенников англоязычной профессионально ориентированной компетенции в диалогической речи. В работе теоретически обоснована, разработана и экспериментально проверена методика обучения будущих таможенников ведению диалогов на английском языке.

Проанализировано современное состояние преподавания иностранного языка в вузах, в частности формирование у студентов неязыковых специальностей иноязычной коммуникативной компетенции. Среди позитивных тенденций – профессиональная ориентация процесса обучения иностранному языку, деловая игра как его организационная форма, образовательная автономия студента, обеспечение его самостоятельной работы по иностранному языку мультимедийными средствами обучения.

В контексте личностно-деятельностного подхода выделены объекты развития студента-таможенника в процессе его профессионально ориентированного обучения иноязычной диалогической речи: профессиональные мотивы, когнитивные процессы, участвующие в овладении диалогической речью, эмоционально-волевые качества, знания, навыки и умения профессионально ориентированной компетенции в диалогической речи, а также учебной компетенции.

Эти объекты соотнесены с целями обучения профессионально ориентированному иностранному языку будущих таможенников. Практическая цель предполагает формирование профессионально ориентированной компетенции в диалогической речи; образовательная цель – учебной компетенции; воспитательная цель – профессиональных мотивов; развивающая цель – развитие когнитивных процессов и эмоционально-волевых качеств студентов.

Дано определение понятия “профессионально ориентированный иноязычный диалог будущего таможенника”.

Охарактеризованы информационно-коммуникационные технологии как современное средство профессионально ориентированного обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей, в частности акцентирована разработка преподавателем иностранного языка мультимедийных учебных материалов для самостоятельной работы студента.

Конкретизировано содержание профессионально ориентированного обучения англоязычной диалогической речи студентов-таможенников: сферы, темы и ситуации профессионального общения, профессиональные и социальные роли, языковой и речевой материал, речевые навыки и умения диалогической речи, социокультурные знания, навыки и умения, учебные умения и рациональные учебные приемы, профессиональные знания, навыки и умения. В качестве учебного материала отобраны профессионально ориентированные диалоги, в частности диалоги-расспросы и диалоги-предложения.

Уточнены этапы обучения студентов-таможенников профессиональному англоязычному диалогу: подготовительный этап, на котором студенты приобретают профессиональные и языковые знания (первый компонент профессионально ориентированной компетенции в диалогической речи), и основной этап. Последний включает нулевой и первый подэтапы – студенты овладевают речевыми навыками реплицирования и составления диалогических единств (второй компонент профессионально ориентированной компетенции в диалогической речи); второй подэтап – студенты овладевают речевыми навыками составлять минидиалоги (третий компонент профессионально ориентированной компетенции в диалогической речи) с использованием различных опор; третий подэтап – студенты овладевают речевыми умениями вести профессиональный диалог (четвертый компонент профессионально ориентированной компетенции в диалогической речи).

Обоснована и разработана подсистема упражнений для приобретения профессиональных декларативных и процедурных знаний, языковых знаний, формирования речевых навыков и развития речевых умений вести профессиональные диалоги на английском языке.

Смоделирован соответствующий процесс обучения студентов в условиях кредитно-модульной системы организации учебного процесса.

Экспериментально проверена эффективность предложенной методики обучения. Эксперимент проходил на базе Национального транспортного университета (г. Киев) в трех группах второкурсников факультета транспортных и информационных технологий. Основная цель экспериментального обучения предполагала выявление наиболее эффективного варианта модели обучения при овладении студентами речевыми навыками составлять минидиалоги: обучение является эффективным при использовании студентами вербальных опор (I вариант), изобразительных опор (II вариант), смешанных опор (III вариант). Дополнительная цель экспериментального обучения предполагала определение целесообразности подготовительного этапа – аудирования студентами диалогообразца в аудитории под руководством преподавателя.

Сформулированы методические рекомендации для преподавателей иностранного языка по обучению будущих таможенников профессионально ориентированной англоязычной диалогической речи.

Ключевые слова: англоязычная профессионально ориентированная

компетенция, диалогическая речь, будущие таможенники, мультимедийные учебные материалы.

RESUME

Metiolkina O. M. Formation in future customs officers professionally oriented competence in English dialogical speech. – As a Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies, Speciality 13.00.02 – Theory and Methodology of Teaching: Germanic Languages. – Dragomanov National Pedagogical University of Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine, Kyiv, 2012.

The thesis is dedicated to the formation of professionally oriented competence in English dialogical speech of the second-year students – the future customs officers.

The methodology of formation of professionally oriented competence in English dialogical speech of future customs officers was theoretically substantiated, developed and experimentally verified.

Modern tendencies in professionally oriented education of dialogical speech of future customs officers were found. Objects of personal and activity development of student – customs officers in course of professionally oriented discipline “Foreign Language” were defined. Communicative, psychological and language features of professionally dialogical speech of customs officers were analyzed. Development of multimedia teaching materials for the students’ independent work was accented by the teacher of foreign language.

Goals were defined and components of content of professionally oriented teaching of English dialogical speech of future customs officers were defined. The stages were specified and subsystem of exercises for teaching of professionally dialogical speech was developed. The model takes into account the Credit Transfer and Accumulation System.

The effectiveness of the suggested methodology has been verified and confirmed in the course of experimental teaching. Methodological recommendations for developing professionally oriented competence dialogical speech in future customs officers have been suggested.

Key words: professionally oriented competence in English, dialogical speech, future customs officers, multimedia tutorial materials.

Підписано до друку 28.08.2012 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100 прим. Зам. № 559
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26

НБ НПУ

100154585

